

ובשלמות האחד נשלמת כל הקומה... ולפי שבתאזה זו אין דומה יצרו של איש ליצרו של אשה (כמו שאמרו בכתובות סד): הוצרכו בזה ביחוד הגדרה על ידי אשה בפני עצמה... ובכל דור ודור יש כמה וכמה נפשות מישראל הגודרים עצמם באיזה ענינים שנכנסו בהם לנסיון, שהשם יתברך מנסה לעולם בכל דור ודור הקנקנים השלמים צדיקי הדורות, דלא בציר עלמא מינייהו (סוכה מה). ובאותן הענינים שהשלימו עצמן, הרי נשלמו כל נפשות הדורות כולם עמהם. וזה טעם שקבלתי דאף על פי שהדורות הולכים ומתקטנים, ולא אכשור דרי, מכל מקום, הנקודה שבלב איש הישראלי הולכת ומשתלמת יותר ומאירה יותר בכל דור עד עת קץ שתשלם לגמרי. והיינו, מה שבמעמקי הלב שאין מתגלה בפועל אצל כל אחד מצד כח היצר המקיף לכל אחד... וכן בכל מקום שהוסיפו צדיקי הדורות מאז ועד עתה, לגדור עצמם, נקבע כן בכל ישראל במעמקי לבם. ואף שיש שבפועל אינו כן, אינו מצד רצון עצמו, רק מאונס היצר לבד. ועל כן, מעמקי הלב הולך ומזדכך (דברי סופרים' לר"צ הכהן זצ"ל, כג).

דף סה

'אמר לה ידענא ביה בנחמני דלא הוה שתי חמרא. אמרה ליה חיי דמר דהוי משקי לי (כצ"ל) בשופרזי כי האי' — יש מפרשים שאב"י לא היה שותה יין מפני עוניו (תוס' הרא"ש). ויש אומרים לפי שהיה כהן, מבית עלי, ואב"י עצמו אמר (בתענית יז.) 'כמאן שתו האידינא כהני חמרא, כרבי' — משמע שלחכמים אסור. (עפ"י ר"ח תענית שם, ומובא בראב"ה תתע. ויש שהעירו מכמה מקומות שנראה שהיה שותה יין. אך יש לדחות שיין שבתוך הסעודה אינו משכר ולכך מותר לכהנים. ועוד אפשר שהיה שותה יין מוזג בכמות שאינה משכרת. וע"ע בכל הענין בשו"ת דובב מישרים ח"א צב, ב; מגדים חדשים — ברכות מב: אור הישר).

'כגון דאורחיה דידיה ולא אורחה דידיה...' — פירוש, מדובר בכר וכסת נוספים, מלבד מה שהיא משתמשת; ותנא קמא סבר אין נותנים לה אלא אחת לעצמה, אבל כר וכסת שלו הוא מוליכם עמו ואינו חייב להניחם אצלה, ורבי נתן סובר שאף שלו חייב להניח אצלה, כי פעמים שלא יוכל להביאם עמו ויקח את שלה. ותנא קמא אינו חושש לאקראי. ואולם כל שדרכה בכך, אף לתנא קמא צריך להניח אצלה. (ר"י מגאש. משמע לכאורה שאם דרכה בכך, חושש ת"ק לאקראי כדי שלא תרד עמו, ומודה שצריך להניח עמה כר וכסת נוספים. ולכן העמידו בגמרא דוקא בדאורחיה דידיה ולא אורחה דידיה. אבל רש"י כנראה לא רצה לפרש בכר וכסת נוספים, ולכך לפירושו משמע שהיא אינה נוהגת לישן על כרים וכסתות כלל ואינה דורשתם בשבילה, והוה שאמרו 'לא אורחה דידיה', (וכן פירש הרמב"ן). אלא שרוצה שיהיו עמה כר וכסת כדי שכשיבוא לא יקח את מפצה. ולפי זה נראה שאם דרכה לישן בכר וכסת, יכולה לטעון לרבי נתן לכר וכסת נוספים מפני אותה טענה, ולתנא קמא אין לחוש לכך. ולפירושו אין חילוק אם דרך בנות משפחה בכר וכסת אם לאו). ויש מפרשים בכר וכסת בשבילה, ותנא קמא ורבי נתן שניהם סוברים שאינה עולה עמו, ולכך אין מגיע לה כר וכסת אם אין דרכה בכך מעיקרא בבית אביה. אלא שלרבי נתן צריך ליתן לה משום טענה אחרת, שמא יבוא ללא כר וכסת ותצטרך לישן על הקרקע. (עפ"י רמב"ן בדעת הר"ף ורבנו חננאל).

(ע"ב) 'תנא במקום הרים קאי דלא סגיא בלא תלתא זוגי מסאני, ואגב אורחיה קא משמע לן דניתבניהו ניהלה במועד כי היכי דנהוי לה שמחה בגוייהו' — פירוש, אף על פי שחלוקת הזמן בין מועד למועד אינה שוה, שבין פסח לעצרת הזמן קצר, ראוי ליתן לה במועדות משום שמחה,

והיא תנעלם כפי צרכה. (כן נראה לפרש. ויש בזה טעם על פי הסוד — כן מובא מהר"פ מקוריץ, 'אמרי פנחס' — לקוטי הש"ס).

— משמע שחידוש מנעלים, [אף במקומות שמחליפים אותם כמה פעמים בשנה], מהוה שמחה לאדם, על כל פנים בעניי שבישראל [שבו מדברת משנתנו]. ויש להביא מכאן סיוע מכאן לדברי הרא"ש (ברכות פ"ט טו) שעניי השמחה בחלוקה חדש וכד' מברך עליו ברכת 'שהחינו'. ואולם יתכן שברכת 'שהחינו' לא נתקנה אלא בבגדים חשובים, ללא חילוק בין עשיר לעני, וכן משמע בכמה פוסקים שלא חילקו בדבר. הלכך אין הדבר ברור שיש לברך, והממעיט בברכות לא הפסיד. (עפ"י תרומת הדשן לו)

'אוכלת ממש' — יש לומר בטעם הדבר, מפני שהוא ליל עונה ואם תאכל בבית אחר גנאי הוא לבוא לאחור אכילה. ועוד, שמתוך סעודה מתפייסים ומרגילים זה עם זה. (עפ"י רמב"ן. וצ"ע לפי טעמים אלו האם גם כשהיא נדה צריך לאכול עמה בליל שבת).

'מיתבי רשב"ג אומר אוכלת בלילי שבת ושבת. בשלמא למאן דאמר אכילה היינו דקתני ושבת אלא למ"ד תשמיש תשמיש בשבת מי איכא והאמר רב הונא ישראל קדושים הן ואין משמשין מטותיהן ביום? האמר רבא בבית אפל מותר' — מסתבר שאף בבית אפל אין נזקקים לכך אלא לצורך גדול, וכמו שכתב הרמב"ם (איסורי ביאה כא, י) לענין תלמיד חכם המאפיל בכסותו. ומכל מקום מובן מה שאמר רשב"ג 'בלילי שבת ושבת' — שהכוונה 'או שבת', וכגון שלא יכלו לקיים העונה בליל שבת, שנחשב גם זה כצורך גדול לקיים ביום כשיש בית אפל, ואין לחייב למחול. (עפ"י אגרות משה אה"ע ח"א קב).

ולמאן דאמר תשמיש, מבואר ברמב"ן שמתפרש כפשוטו, אוכלת עמו בלילה וביום, ובכגון טייל ופועל שעונתו פעמיים בשבוע. והכמים סוברים שאפילו במשרה אשתו על ידי שלישי, מקיים העונה בזמנה, אחת באמצע השבוע ואחת בליל שבת, ורשב"ג סבר שתיהן בשבת. וצריך לומר לפי הנ"ל שגם זה נחשב צורך גדול, בכגון שאי אפשר לו באמצע השבוע).

ציונים

'דענא בהו בבני מחוזא דשתו חמרא' — על אורחותיהם ותכונותיהם של בני מחוזא ונשותיהם — ע' במובא בשבת נט (חוברת קג).

(ע"ב) 'מותר מזונות לבעל' — בדין אשה שקימצה מעיסתה או שטרחה להשיג מזונות בזול, למי שייך אותו חסכון — ע' בהרחבה במובא בנויר כד.

'ככתבם וכלשונם'

'... דהנה בכתובות דף ס"ד מצינו שמחוייב ליתן להאשה מדין מזונות חד סעודה יתירתא או גם תרתי ותלת לארחי ופרחי, שלכאורה תמוה הא אין מחוייב ליתן לה שתחלק לצדקה. וצריך לומר שכיון שהוא דבר שכל אחד נותן אם מזדמן לו, הוא בכלל חיוב מזונותיה דאין יכול לומר לה שתהיה אכזרית ולא

תבטיש ולא תתן. וזהו ראייה גדולה להר"ן (סוף פרק אע"פ) שכתב בטעם שזון קטני קטנים שהוא עד שש שנים, משום שכיון שהן נגררין אחריה אי אפשר לה להעמיד עצמה שלא תזון אותם ומדין מזונות שלה נגעו בה עיי"ש, שהרי חזינן שמחוייב ליתן לה בעד ארחי ופרחי מדין המזונות מטעם שאין יכול לומר לה שתהיה אכזרית ולא תתן, כל שכן בבניה שלא יוכל לומר לה שתהיה אכזרית. והווי תרוייהו הא דארחי ופרחי והא דקטני קטנים מחד טעמא. וכן משמע לשון רש"י שם...

ולכן נראה לע"ד ברור שהיא שהיא דרה יחד עם בניה, אף שהם יותר משש, ברצון האב, ואף שהם גדולים, כל זמן שאין הדרך שבנים כאלו ילכו להרויח לפרנס עצמן — שיתחייב האב לזון גם אותם מדין מזונות אשתו, דלא גרעי מארחי ופרחי, והם ארחי ופרחי קבועים שהאב קבעם אצלה ואינו יכול לומר שתהיה אכזרית ולא תתן להם מזונות. ולכן ברוב בני אדם בזמן הזה ובפרט במדינתנו שדרים כולם יחד, חייב האב במזונות בניו ובנותיו אף הגדולים מצד חיוב מזונות שלה, עד שיהיו כפי הדרך שהולכים להרויח. ואם בני משפחתו או בני משפחתה אין הולכין להרויח עד נישואיהן או מדין עולה עמו ואינה יורדת עמו חייב במזונותיהן כל הזמן שדרים עמהם יחד. וממילא אין יכול לזונם מכסף המעשר, שהוא כחוב שאינו יכול לפרוע מהמעשר...! (מתוך אגרות משה יו"ד ח"א קמג. וכן ע"ש עוד בס' קו)

*

'תאות האכילה ותאות המשגל אחיות הנה... וזה מביא לזה כמו שאמרו (ברכות לב.) מלא כריסי זני בישוי. ובסוטה: 'הרבה יין עושה', ובפרק תפלת השחר: 'לא תרוי ולא תחטא', ובקידושין (מ.): 'דעביד הא אכיל הא' — כי הכל אחד. ומכונה גם כן בשם 'אכילה', כי אם הלחם אשר הוא אוכל; אכלה ומחתה פיה. ובדבר רז"ל בכתובות 'אוכלת עמו לילי שבת'. ואמרינן בריש סוטה הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין — רצונו לומר, שכשיראה קלקול תאוה זו ישים לב להתבונן גם כן על קלקול השניה רעותה, לגדור עצמו ממנה ויזיר עצמו מן היין, ונאמר וימכרו את הילד בזונה והילדה מכרו ביין — ששניהם נמשכים זה מזה, ובשיליה גיטין מדמה זבוב בקערה לסוטה'. ותיקון תאות אכילה קודמת אל האדם, שהיא הקלה גם כן קצת אצלו, וממנה ימשך אל תיקון תאוה השניה, ולכך הקדימו חז"ל מסכת נזיר למסכת סוטה, אעפ"י שמצד השלימות שלימות בתאוה השניה הוא במעלה יותר, שכן עונשיה גם כן יתירים מסתמא גם מעלת תיקונה עצום, ולכך בתורה קדמה פרשת סוטה לפרשת נזיר — כפי המעלה, וחכמים הפכו הסדר כפי סדר האנושי בהגעתו אל המעלה...! (מתוך קונטרס 'עת האוכל' לר"צ הכהן, נדפס בפרי צדיק סוף ח"א. וע"ע: ישראל קדושים עמ' 3; מחשבות חרוץ עמ' 56).

פרק שישי — 'מציאת האשה'

'רבי יהודה בן בתירא אומר: בזמן שבסתר שני חלקים ולו אחד ובזמן שבגלוי לו שני חלקים ולה אחד... — יש לתמוה, אמנם סובר רבי יהודה שהבעל מתבייש בבשתה, אך למה ממעט בסך בושת האשה, היה לו לומר שיתן לכל אחד דמי בשתו. ונראה שסובר שבושת האשה מועט מפני שהיא ברשות בעלה. (עפ"י ר"ן)

'ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות' — וכן הדין לתנא קמא שאמר הכל שלה, ילקח בהם קרקע והוא

אוכל פירות. (כן כתב הר"ן להוכיח מלשון הגמרא 'בושתה ופגמה איצטריכא ליה פלוגתא דרבי יהודה בן בתירא ורבנן' — ואם הדין לתנא קמא שאינו אוכל פירות, לא היה צריך לומר פלוגא דרבי"ב ורבנן, אלא לרבנן עצמם הוצרך להשמיענו שאינם כירושטה ואין לו בהם אכילת פירות — אלא ודאי לחכמים גם כן יש לו בהם אכילת פירות. וכן משמע בתוס' בכורות נב. ד"ה ולא).

דף סו

'בעי רב פפא עשתה לו שתים בבת אחת מהו... תיקו' — מרש"י ותוס' משמע שהספק הוא כשעשתה כמה מלאכות בבת אחת האם דינה כהעדפה שעל ידי הדחק שלרבי עקיבא היא לעצמה, או דינה כהעדפה שלא על ידי הדחק ואפילו לרבי עקיבא היא שלו. וכן פירש רבנו חננאל, ומתוך זה נראה שהלכה כרבי עקיבא, שהרי נסתפקו אליביה. ואולם רב האי גאון מפרש שהספק הוא אליבא דתנא קמא, שמא כשעשתה כמה מלאכות בבת אחת מודה תנא קמא שההעדפה שייכת לה ולא לבעל. [והואיל ועלה ב'תיקו' — הרי זו לעצמה].

'זסוס בר בושת הוא?!' — והלא ודאי אין בושת לבעליו בחבלת הסוס, משא"כ בחבלת האשה, יש לבעל בושת. [ולא שנוטל את חלק האשה אלא מלבד בושתה יש לבעל בושת כשחבלו באשתו, ולכך משלמים לו]. (עפ"י רשב"א; בית אהרן (עפ"י הר"ן) — ובכך יישב את קושיית התוס'. וכנראה התוס' אינם סוברים כהר"ן אלא יש לאשה בושת רגיל ובעלה זוכה בחלקה, ולכך מקשים מאי פריך מסוס שאין לו בושת כלל).

'בבגדו לית ליה זילותא אשתו אית לה זילותא' — לפי גירסה זו היא הפירוש כך: הרק על הבגד אין זילותא לבגד לכך פטור, אבל באשתו יש לאשה בושה וזלזול הלכך זוכה הבעל מחלק האשה. ויש גורסים 'אית ליה זילותא' — והפירוש לפי זה: בבגד אין זילותא לבעליו אבל באשתו יש זילותא לבעל. [ויש להקשות לפי זה מה משמיענו רב פפא שרוקק בבגדו פטור, הרי לא ביישו כלל]. (קובץ שעורים)

'הפוסק מעות לחתנו ומת התנו' — לאחר הקדושים קודם שכנסה. (כן מבואר בירושלמי, מובא בראשונים).

'פסקה להכניס לו אלף דינר, הוא פוסק כנגדן חמש עשרה מנה' — מבואר בירושלמי שאמדו דעתו של האיש שרוצה לישא וליתן בכספים ולעשותו אחד ומחצה. ואין כאן איסור משום ריבית, מפני שגם אם גרשה מיד היה צריך להוסיף לה שלישי, אבל כל אדם שמלוה ברבית לא היה נותן אלא אם כן ירחיב לו זמן, והרי זה 'אגר נטר'. (מרדכי, בשם הר' שמואל בר' ברוך. ובעל ההפלאה כתב שאין כאן משום רבית, לפי שאינה באה מלווה למלוה, שהאב הוא שנותן הנדוניה והאשה מקבלת ההוספה. ובבית אהרן תמה מדויק לשון המשנה שנראה שהאשה פוסקת משלה ולא אביה. ובתו"ט נתן טעם אחר, כיון שאם מתה הבעל יורשה ואינו משלם ליורשה, נמצא שאין זו הלואה. וע' בבית אהרן שהעיר על דבריו).

(ע"ב) 'רשב"ג אומר: הכל כמנהג המדינה' — רשב"ג מתייחס גם על שום וכספים — לעולם יש לילך אחר המנהג. וכן הוא בתוספתא. ואפשר שגם תנא קמא אינו חולק בדבר אלא שדיבר